

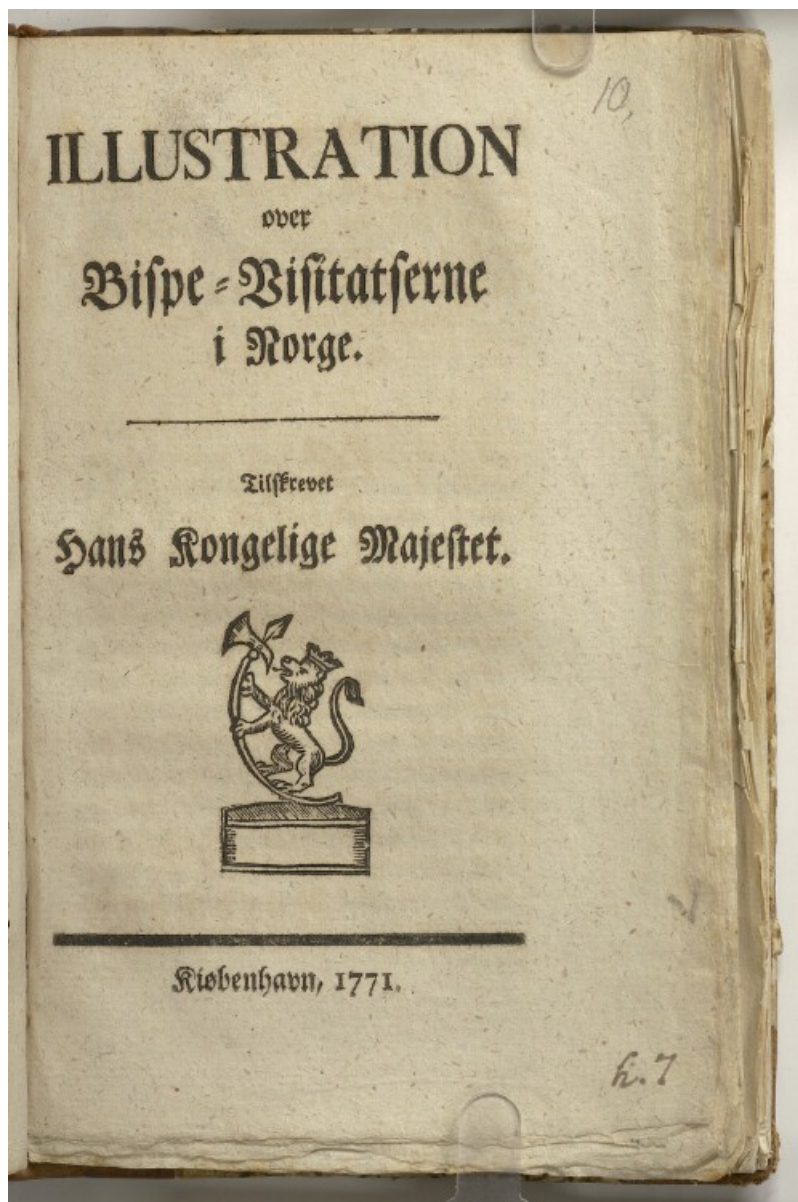
Titel: Illustration over Bispe-Visitatserne i Norge. Tilskrevet hans Kongelige Majestet.

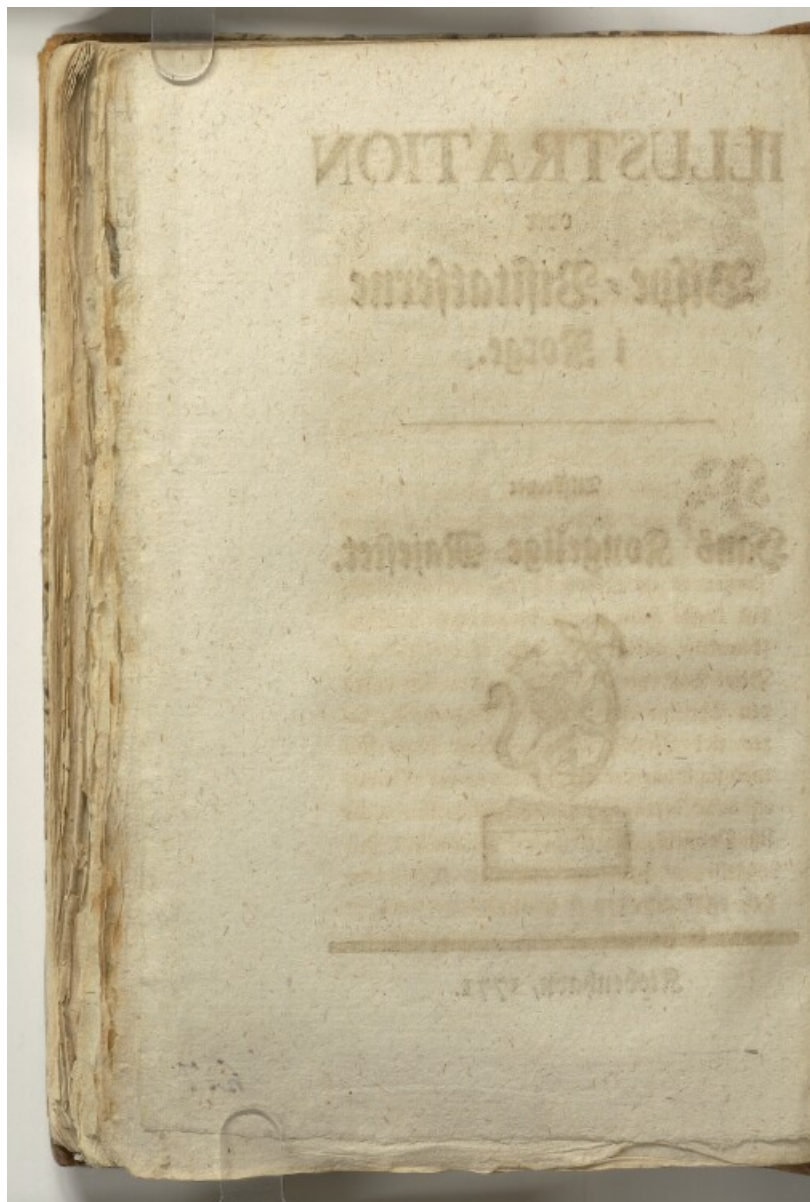
Citation: "Illustration over Bispe-Visitatserne i Norge. Tilskrevet hans Kongelige Majestet.", i *Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 11, ?, 1771*, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/catalog/tfs-texts-1_011-shoot-workid1_011_010/facsimile.pdf (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 11

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

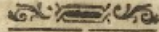

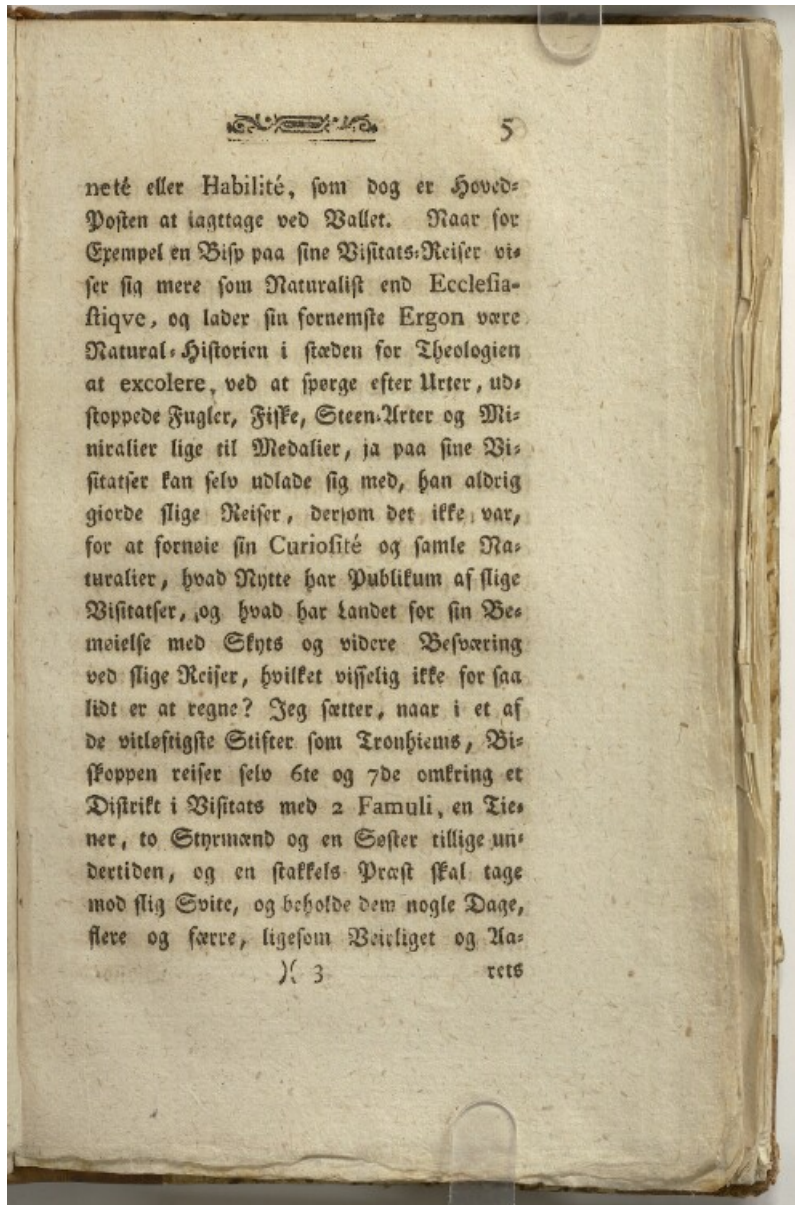

Blandt mange andre Ting i Norge, som behøver Reformation, bliver vist ikke de brugelige Biske, Bisitaker at excluderes derfra, da de samme vist kunde have nogen Forandring eller Indsfrankelse nodig. Er ikke at nægte det jo Biske, Bisitaker, der har været i Brug fra den Christne Kirkes første Begyndelse, ses stor Nytte, og en Slags Necessité med sig, naar det skeer paa den rette Maade, og naar deres Hensigters Opfyldelse, nemlig Præsters, Meenigheders og Kirkers Opbyggelse, at handhave god Kirke-Stil, Orden og Politie in Ecclesiasticis, samt at paasee de Fattiges Væsen, Skole, Møsternes

) 2 nes

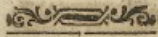

nes Forhold, Ungdommens saavel Under-
visning som Opdragelse; naar disse Pligter
iagttages, saa har Landet noget for den
giorde Bekostning paa slige Bispe-Reiser
med Skjys og Underholdning for ham og
hans Følgeskab, men naar samme blir til-
sidesat, var Landet bedre tient med at Bi-
skoppen sad hjemme, og lod i den Stad
enhver Provst i sit Distrikt reise, og forrette
hans Vices tillige med sine egne; men der-
til udfordres den Præcaution at tage med
gode og dygtige Provster at vælge, der med
Ære kan forvalte Embedet, og som Præ-
steskabet kan have nogen Ære for, saas-
dan Val her efter Norske Lov skee af
Biskoppen efter fleste Vota fra Præsterne,
hvilket og vist iagttages i Norge overalt;
men naar det nærmer sig til Nord-Polen,
procul à Jove, saa handler man proprio lubi-
tu, lader gaae Præsternes Votering forbi, der
dog strider directe mod Lovens lydende, og ind-
fatter lige saasnart den yngste som ældste
Præst i Provstiedertil, ligesom man kan være
affectioneret, uden at see enten paa Ancien-
neté

neté eller Habilité, som dog er Hoved-
Posten at iagttage ved Vallet. Naar for
Exempel en Bisp paa sine Visitats-Reiser vis
ser sig mere som Naturalist end Ecclesia-
stique, og lader sin fornemste Ergon være
Natural-Historien i stæden for Theologien
at excolere, ved at spørge efter Urter, ud-
stoppede Fugler, Fiske, Steen-Urter og Mi-
neralier lige til Medalier, ja paa sine Vi-
sitatsfer kan selv udlade sig med, han aldrig
gjorde slige Reiser, derjom det ikke, var,
for at fornøie sin Curiosité og samle Na-
turalier, hvad Nytte har Publikum af slige
Visitatsfer, og hvad har Landet for sin Bes-
møielse med Styts og videre Besværing
ved slige Reiser, hvilket visselig ikke for saa
lidt er at regne? Jeg sætter, naar i et af
de vitløstige Stifter som Tronhiems, Bi-
skoppen reiser selv 6te og 7de omkring et
Distrikt i Visitats med 2 Famuli, en Lies-
ner, to Styrmand og en Søster tillige un-
dertiden, og en stakkels Præst skal tage
mod slig Svite, og beholde dem nogle Dage,
flere og færre, ligesom Veirliget og Na-

Tid kan tillade, hvad Incommodation ferer
ikke dette med sig? I al den Tid skal alle disse
holdes vel i adende og drukkende Været, og
ved Afslæden skal enhver tillige efter gammel
Skik aflegges med Douceur, hvilken falder
gjerne sterst hos de Præster, som enten er saa
flette, at deres Opførelse fortjener Superieurs
Opmærksomhed, eller og har Børn, der skal
holdes til Studeringer, og skal præpares Dei
for til Empleo, paa slige Stæder kan Udgif-
terne til Hoved, Personen især løbe til noget
anseeligt, mange Præster, hvis Omstændighe-
der ere flette, maae sette sig i Gield, og
borttage sin Mundportion for at opfylde sin
Pligt efter gammel Sædvane; vil gaae forbie
at nævne dette som en Bagatelle, naar der
er en Præst, som er bekendt for at have et
got Bibliothecque, maae det paa Embedets
Regne oversees ved denne Leilighed, og bli-
gjerne een af de vigtigste Begær selgagtig,
dette har i forrige Tider dog været mere i Brug
end nu, og er noget som sielden kan gives An-
ledning til, da Leiligheden i disse sidste Tider
ikke tillader Præsterne, at lægge sig saa store
Biblio:

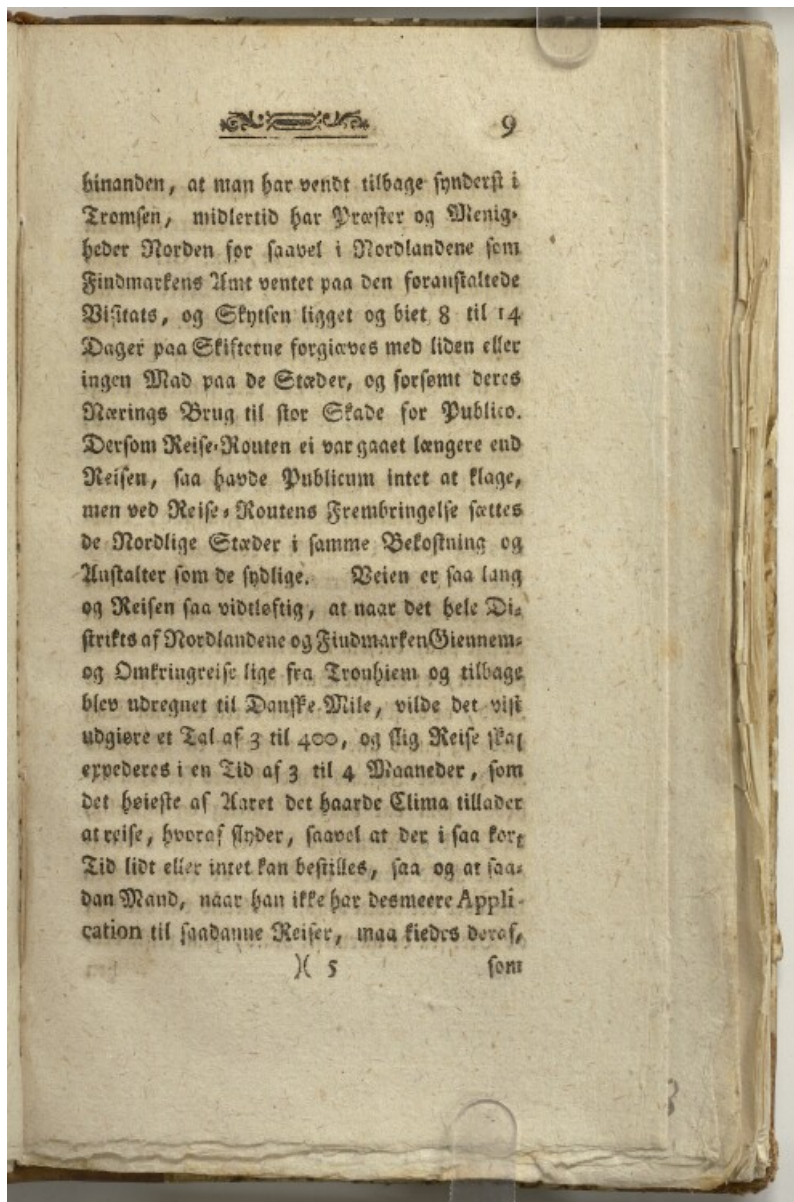

Biblioteker til, men maa takke Gud, de
kan have Mund: Portion. Slige Gavers
Modtagelse lægges kun lettelig dette Skin paa,
deels at det har været en gammel vedtagen
Skik, hvilket er gandske sandt; men er dog For-
skiel paa at reise med dobbelt Svite mod til-
sorne, saavel som paa Tiderne før og nu,
deels at paaaflyde de paa slige Reiser foresal-
dende Udgifter, hvis sande Rigtighed ingen
kan modsig, men naar Embedet er saa vel
forsynet med Indkomster af deres Majestets
tillagde Tiender i den sildigere Tid, og sammes
Forpagninger har stiget saa høit, at Embedets
Intrader kan nu regnes dobbelt mod hvad det
tilforu har været, nemlig henimod 3000 Rix-
daler aarlig, saa synes man at burde komme
ud dermed til slige Udgifter uden Tilskud af
saadanne Sportler, der graverer Publicum,
saa at baade Præster og Almuen gruer sig til
det Nar, naar Biske: Bistatsen indfalder.
Almuen har og Narsag dertil af den
store Skys de ere bebydede med paa beste
Narets Tid, da deres Fiskerie ved Søer

) 4

Kan:

Kanten, særlig i Nordlanden indfalder. At en Biskop, som boer i Cronhem hver 3de eller 4de Aar reiser giennem Nordlandene og Fjindemarken paa en Sommer, saa fort de salde deri Landet, under Navn af Visitats, tiener vist ikke til andet end betyngte Landet, Veien er saa lang og Districtet saa vidtlestig, at der er et Tid at udrette noget ret grundig; han maa reise som et Mitheoron, paa visse Stæder lade sig see, og andre Stæder, hvor det kunde være mest nødig og aldrig Bisp har været, ikke kan komme; saasdan Mand reiser med Skjts af 24 Mand, hvilkke ofte en heel Uges Tid maa heste sig fra sit Nærings Brug, naar det indfalder Mistlighed ved Reises Terminen; de forrige har ikke brugt saa stor Skjts, ligesom Folk af lige Qualitet i Landet reiser med langt mindre Skjts. Naar nu Aaret indfalder til den Nordlandske Visitats Reise, saa lader man en Reise-Route sende lige Nord efter til de yderste Stæder Vardæhuus eller Vassen, og berammer Tid til Visitats og Skjts at møde alle Stæder, skient man har neppe tænkt, at komme længere end den halve Wei omtrent, da det er skeet 2de gange efter
hinan

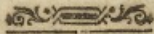
9

hinanden, at man har vendt tilbage synderst i
 Tromsen, midlertid har Præster og Menig-
 heder Norden for saavel i Nordlandene som
 Gindmarkens Amt ventet paa den foranstaltede
 Wiisets, og Skytten ligget og biet 8 til 14
 Dager paa Skiftene forgiaves med liden eller
 ingen Mad paa de Stæder, og forsom deres
 Nærings Brug til stor Skade for Publico.
 Derfor Reise-Routen ei var gaaet længere end
 Reisen, saa havde Publicum intet at klage,
 men ved Reise-Routens Frembringelse sættes
 de Nordlige Stæder i samme Bekostning og
 Udstalter som de sydlige. Veien er saa lang
 og Reisen saa vidtloftig, at naar det hele Di-
 stricts af Nordlandene og Gindmarken Gienem-
 og Omkringreise lige fra Tronhjem og tilbage
 blev udregnet til Danske Mile, vilde det vist
 udgiøre et Tal af 3 til 400, og sig Reise-Ras
 expederes i en Tid af 3 til 4 Maaneder, som
 det heieste af Aaret det haarde Clima tillader
 at reise, hvoraf sinder, saavel at der i saa kort
 Tid lidt eller intet kan bestilles, saa og at saa-
 dan Mand, naar han ikke har desmeere Appli-
 cation til saadanne Reiser, maa fiedes deraf,
 X 5 som

som ikke saa meget var at undre over, naar man kun ikke satte Terminerne videre end man tænkte og formaaede at gaae, Ex. Gr. Paa en saadan Visitats- Reise, der Nord har til- draget sig, at Visitatserne var determinerede overalt, da man kom paa Retouren Norden fra til Stedet Hassel, hvor der sandtes Leiligh- hed til Recolation, som man maa tilstaae saa- dan Mand kunde have nedig, forblev han der en heel Uge, da Visitatserne vare berammede for 4 Præste-Kald, Berzen, Flagstad, Dup- næs og Borg i Distriktet Iofoden, hvorved skeede at Visitatserne efter Berammelserne gif over Styr, som ikke kunde være saa meget at sige paa, dersom ikke det tillige derved havde passeret, at der gif Bud til Præsterne i samme Kald, at de skulde paa en dertil bestemt Dag møde og samle sine Meenigheder til Waagens Kald, hvor Visitats skulde holdes for dem til- hobe, som var baade urimelig og ugiørlig, da Præst og Menighed fra det længst bortlig- gende Kald havde 10 Mile at reise derhen lige over det blotte Hav, midlertid var der dog en Deel fra de nærmeste Kald, som reiste der-
hen

hen 4 Mile over Havet til bestemte Tid, og samme Dag Bispevisitationen var berammet, reiste Bispen der forbi, saa at der heller ikke blev nogen Forretning, som ei kunde andet end staa de, og ei vil sættes nogen Smule paa. Naar Bispevisitationen skulde skee i Nordlandene og Findmarken, med den rette Nytte til Opmarksomhed over Præster, Missionairer, Klokkere, Skolemestere og Menighedene, saa maatte Separation skee fra Tronhjem og en Bispeboe der midt i Distriktet, som til en overtagelig Distance at reise paa, kunde deele sine Visitationer, et Aar i Findmarken, og et andet i Nordlandene, saa havde han, den hele Sommer til hvert Stad, og Tid at bestille noget til Fordeel; thi saa lange de Ecclesiastiske Anstalter paa disse langtfraliggende Stæder bliv in statu quo, er det kun at ansee som et Opus Operatum; naar man exciperer den Incommodation, som de Nordsendte Reise-Router har forarsaget Findmarkens Indbyggere, særlig ved den bestemte Skits, saa har dette Amt været lykkeligere end det Nordlandske, i Henseende til Penge-Udgiften, da der i 12 Aar
med

med indeværende indberegnat, ingen Bisp har været og i Henseende til den Civile Ørighed har de i de sildigere Aar været meget lykkelige ved deres brave Amtmand, der gjør sin Konges Tjeneste med Modestie og uden Interesse, saa at Indbyggerne glæder sig ved at see og tale med ham, i den Stæd har man haft een i Nordlandene, der i kort Betienings Tid har skaffet sig en Trældoms Frygt hos Indvaanerne, saa de har gruet sig for at tale med ham for Bizarrerie og haarde Svar at afvises med, ja de som havde kun Simplement at tale og andrage noget for ham, maatte ansee det for en stor Lykke, at værdiges Audience, lige med den brugelige Maade paa anseeligere Stæder af Folk, som Kongen har betroet nogen vigtig Charge. Hoved-Passjonen var Kierlighed til Guld-Minen, og al Bestræbelse gik ud paa at formere sit Stat-Kammer, saa at dersom hans Betiening der en Deel Aar havde continueret, vilde han have blebet en anseelig Capitalist, de civile Betientere, Proprietairer og Jagte-Skipperer maatte holde frem med anseelige Douceurer for ham som Chef for Amtet,
naar

naar Keiser indfaldt i Distriktet, de gemeene Folk af Bønder maatte giere det samme for ham, som Chef for Inrouilleriingen og Udskrivningen til Frederiksværn, af deres unge Folk, Sønner og Drænger; hvilkken Udskrivning bruges som en Svøbe over den gemeene Mand, at giere dem til Slaver, og udpresse af dem hvad man vilde; saaledes maatte en heel Bøgd Saltalen forbinde sig til at skaffe ham frit Brænde aarlig transporteret til hans Huus, for at blive sei for Udskrivningen. Ja disse Folk bleve tvungne i hejeste Winterdage, da der ikkun er 4 Timer lys, at bringe ham nogle og 20 smaa Baader med Brænde 4 See-Mile fra, hvorved 60 á 70 Mand lættelig kunde have sat livet til. Saaledes maatte en gammel Jægte-Skipper i Saltens Fogderie holde frem, der selv var affældig 70 Aar gammel, og havde 2 Mandvoren Sønner, der kunne forestaae hans Brug, hvoraf en først blev udfreven, og da han tog det paa den Fod, at han heller vilde gaas ud end lese sig

8

sig, som Hensigten var, blev den anden til-
lige skrevet, nu blev Faderen forlægen med
Brugget, den Almue ligesaa, Jægte-Brug-
get blev ført for, derpaa maatte de begge
lese sig med temmelig anseelig Lese-Penge
baade til ham og Fuldmægtigen, 2de Aften
af et Stykke Klade. Flere Exempler kunde
findes nok af, men behøves ikke videre Recit.
Jægte-Brugs Rettighed og Kongens Skov
til Hugst for slige Jægters Bygning, blev
ligesom sat paa Auction og tilfalden den Høist-
lydende, saa at der kunde tilfalde ham for slig
Bevilgning en Præmium 10 gange saa stor,
som den Skov, Tiende Kongen tilfalder for
Skov-Hugst til slig Jægte-Bygning, der kan
beløbe sig i det højeste 5 Rixdaler; men der-
for var og det heele Land ham saa bevaagen,
at de glæder sig ved Frastillelsen, og ønsker
aldrig mere at faae nogen Hader af det Mens-
neskelige Kien til Verient i landet. For at
komme igien til Bispe-Visitationerne, som Die-
merket af disse Stropher, da blir Conclusum
imo at faae over heele Norge indskrænket Vi-
skop:

Skoppernes Svite, de serer med sig paa Bis-
tatter, at samme kan sættes i Egalite med de
Dauiske; thi naar en Bisp i Norge der reiser
til lands, har en Tiener og Kudsk, og en Bis-
skop der reiser til Sees, har en Tiener og en
Styrmand, seer man ikke, de kan behøve flere
Domestiquer, Famulus at føre med sig, sees
ingen Fornødenhed af, da Bissen selv bør
holde sin Bistats-Protokol, og videre Skriv-
ning kan ikke forefalde af Betydning, saa en
Famulus reiser ikke med paa Bistats, uden
for at beriges, som der findes en Famulus i
Norge, der er bekiendt for en temmelig Capi-
talist, paa hvad Maade han er kommen dertil,
er saa bekiendt i Publiko, at Principalen herer
ilde deraf, 2do det maatte strengelig være for-
budt at udeve den gamle Praxi med Gaver
at tage paa Bistatter, og det under streng
Straf baade for den, som tager og giver, til-
lige med Trudsel af Eeds Paalæggelse for dem
begge til Besvielse, om Angivelse skeede, og
fiendelig Mistanke maatte have, paa anden
Maade kunde ingen Overbeviisning skee, da
man

man i flige Tilfælde ei lader noget uden under
4re Dine passere. Disse Momenta har en Stu-
dent Norden fra i Norge skriftlig efterladt sig,
og for sit Graftid forbundet sin Ven, at lade
dem til Trykken besordre, hvilket og er ef-
terkommet af en for heele Norge
oprigtig sindet Patriot.

